

JOHN-HENRI HOLMBERG:

Omprovning?

1. Moderaterna vann inte valet. Detta torde bero på att (fp) gjorde det istället. Förlorade gjorde (s), (m) och (c). Nu hävdar politiska tänkare som Erik Granberg (tidskr HTKTHT) att skälet till att (m) förlorade var att det finns en liten grupp nyliberaler i partiet som virrade till allting i strid med den konservativa majoritetens önskemål. Samma analys utförs av hr Olof Palme. Är den sannolik?

2. Under våren meddelade (m) att det skulle bli systemskifte. I partimotion sades också att man borde spara i kommunerna, tex på färdtjänst. Ulf Adelson framhöll att den nuvarande sektorindelningen inom bla omsorgsområdet ledde till en strukturalistisk-ekonomisk kris som på sikt kunde hota fundamentala sociala trygghetsfunktioner, vilket torde medföra att en förändring av ansvarfördelningen mellan offentliga och enskilda åtaganden borde inledas.

Efter dessa markeringar sade (s) att systemskifte var läbbigt varvid moderata valarbetare framhöll att i så fall skulle det inte vara något. På förfrågan om man menade att spara på färdtjänst medgavs att det menade man förstas inte, utom ibland, fast inte så att någon inte fick åka taxi. Bengt Westerberg kommenterade hr Adelsons framhållande med att säga att *hans* parti tyckte att syster Brita på centrallasarettet i Ystad borde få starta eget så att hon kunde hjälpa flera gamla med dålig rygg. Denna kommentar lockade 800 000 väljare medan hr Adelsons stötte bort 400 000. Det framstår i det perspektivet som svårt att kategoriskt hävda att *innehållet* i hr Adelsons budskap var vad som ledde till valförlusten.

3. I en brännpunktsartikel har riksdags-

ledamoten Gösta Bohman påpekat att valförlusten för nyliberalismen inte var oväntad i och med att någon nyliberalism lika litet 1985 som i något föregående års val ställt upp som alternativ. Här finns sanning.

4. För samhällsarkitekter är en principfast liberalism av klassiskt snitt den värsta tänkbara politiska motståndaren, i och med att dess alternativ till centralplanering är *ingen* planering. Däremot kan man (historiskt lättdemonstrerat) väl samarbeta med odefinierade "mittpartier" och med socialliberala och socialkonservativa partier, eftersom också dessa är *i princip för statlig samhällsstyrning*. Det som skiljer är åt vilket håll man bör styra, inte att man skall göra det. Detta ger en acceptabel grund för kompromisser ibland, enighet ibland och för övrigt åtminstone hanterliga kontroverser. (s) har i enlighet med detta ett givet egenintresse av att motverka tendenser till ökad liberalism inom oppositionspartierna.

5. Någon extrem sådan liberalism finns emellertid ännu inte hos dessa partier. Vad som finns är en växande insikt om att den centralstyrda samhällsplaneringen hittills har gått fel, och att förändringar i det uppkomna systemet följaktligen måste vidtas. Diagrammet på nästa sida illustrerar situationen.

(s) har hävdats att de gruvliga nyliberalerna i (m) vill ersätta nuläget A med motsatsläget C. I stället har (m) med något större kraft än andra borgerliga framhållit att nuläget A bör gradvis förändras till mellanläget B. Den principiella liberalismen skulle, som (s) korrekt uppfattat, förespråka C. Men det gör inget svenskt parti.

	Statlig finansiering	Privat finansiering
Statligt huvudmannaskap	A	D
Privat huvudmannaskap	B	C

6. Vi kan med detta närma oss frågan: Är nyliberalismen död? Svaret förefaller vara: Inte dödare än tidigare; snarare tvärtom.

a) Den djupnande insikten om att välfärdsstaten (dvs den centralplanerade blandekonomin) hittills har misslyckats tycks ägnad att främja utbredningen av liberala synsätt. Detta eftersom skilda välfärdsmodeller provats i skilda länder (Sverige, Norge, Danmark, Västtyskland, Sydafrika, Storbritannien, Frankrike, Italien, Spanien, USA, Kanada, Australien m avsevärt fl) och ingen någon-

stans lett till det överflödande lyckorike som avsetts. Tvärtom präglas samtliga de planerade länderna av ekonomisk stagflation, strukturella problem, civilt missnöje och ökande alienation. Detta har fått somliga att åtminstone reflektera över möjligheten att problemet ligger i planeringen som sådan snarare än i de i varje särfall specifika åtgärder som vidtagits. Detta har fått några att läsa Hayek, von Mises och till och med Rothbard eller Kirzner, vilket är befrämjande för själ och liberalism men besvärande för samhällsplanerare.

b) Nyliberalismens fundamentala patos är moraliskt, inte ekonomiskt, vilket gör att övertygade nyliberaler inte övertygas tillbaka av tillfälliga konjunkturfliktuationer. Detta tenderar att motverka de politiska effekterna av tillfälligt införda pris- och lönereglringar liksom av devalveringar.

c) Mängden akademiskt-analytiskt nyliberalt anstruket material ökar stadigt tack vare att de teorier som utvecklats av folk som Hayek, Nozick, Buchanan, Tullock, Szasz, Branden, Hospers, Rothbard, Machan, Sowell mfl vinner spridning, något som sker i första hand genom att de visar sig korrekta eller åtminstone resultatgivande när de appliceras på aktuella samhällsfenomen. Dessamma kan inte sägas i nämnvärd utsträckning om motsvarande teorier till förmån för central planering, socialistisk samhällsordning eller ens vanlig gammal keynesianism. Det finns följaktligen en stor risk för att nyliberalismen hittills bara är toppen på ett framtida isberg i färd med att kalvas från ledande västerländska universitet och forskningscentra.

d) Nya idéer föds nämligen inte i politiska partier utan genom intellektuellt arbete. Först sedan de segrat i den akademiska debatten kommer de att präglade nya studentgenerationer; först sedan dessa studentgenerationer nått vuxen ålder och själva tagit plats på lärostolar, redaktioner och taburetter kommer idéerna att börja omsättas i praktiskt handlande. Ett (för att falla till föga för modet) paradigmskifte sett i detta perspektiv genomförs inte på några år utan på ett par generationer.

7. Vilket inte hindrar att insiktsfulla politiker före sin tid kan bidra till det, förutsatt att de själva förstår implikationerna i de nya idéer de för fram. Gösta Bohman och Bengt Westerberg torde förstå implikationerna. Det är sannolikt att en korrelation existerar mellan hur övertygad en person själv är om riktigheten i sina principer och hur väl han kan applicera dem på konkreta situationer, och hur trovärdig och övertygande han framstår för väljare. Bohmans och Westerbergs stöd kan tolkas i sådana termer; den tolkningen antyder möjligen också något om mindre framgångsrika politikernas ideologiska resning.

8. Framtiden ligger med andra ord som vanligt öppen för alternativ. Som en viss ljusglimt i osäkerheten kan dock antydast att det skulle förefalla osannolikt att en mänsklighet som till följd av modern teknologi i stadigt ökande utsträckning blir individuellt oberoende av kollektiv (online-systemen gör att var och en kan "rösta med fötterna" utan att ens byta arbete; ekonomisk tillväxt ger åtminstone utrymme för ökande livsstilsval; stigande utbildningsnivå ger växande krav på egen beslutanderätt) i ökande utsträckning skulle efterfråga paternalistisk styrning. Motpolen till detta skulle vara att folk i takt med ökande komplexitet och osäkerhet inför framtiden (till följd tex av den exponentiella teknologisk-vetenskapliga utvecklingen och den därmed följande konstant snabba och accelererande föränderligheten i tillvaron) i högre grad efterfrågar den trygghet som erbjuds genom att andra övertar deras beslutanderätt. Också här är utfallet osäkert; det är dock inte givet.